
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

חינוך בחברה היהודית בארצות האסלאם - 13324

תאריך עדכון אחרון 24-08-2022

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר דוד גדג'

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: david.guedj@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: שלישי 17:00-18:00 בתיאום מראש

מורי הקורס:

ד"ר דוד גדגא;apos

תאור כללי של הקורס:

במאות ה-19 ו-20 התחוללו בארצות האלסאם תמורות פוליטיות, חברתיות ותרבותיות שהשפיעו על חייהם של היהודים. תמורות אלה קיבלו ביטוי בריבוי של מוסדות החינוך שנוסדו בקהילות וביקשו להקנות לילדים ובני הנוער מערכת התנהגויות, הרגלים, כישורים, והעדפות שונות. דיון בהיסטוריה של מוסדות החינוך, באידיאולוגיה שלהם ובתוכניות הלימוד שהציעו מאפשר ללמוד על האדם הראוי שביקשו לעצב. מגוון מוסדות החינוך בקהילות מייצגים דפוסי מודרניות שונים שעמדו בפני הקהילות היהודיות בארצות האסלאם.

מטרות הקורס:

להציג בפני הסטודנטים אפשרויות למודרניזציה בקהילות היהודיות בארצות האלסאם במבט על מוסדות החינוך, תוך קריאה במחקרים ובמקורות ראשוניים וניהול דיון קבוצתי.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים להציג ולהסביר את מגוון האפשרויות למודרניזציה בקהילות היהודיות בארצות האלסאם תוך מבט משווה בין הקהילות השונות. קריאה ביקורתית של מחקרים. קריאה וניתוח של מקורות ראשוניים מגוונים. ניסוח שאלת מחקר.

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: כל שיעור ישלב הרצאה, דיון במאמר וקריאה צמודה במקור ראשוני. בכל שיעור סטודנטים יציגו את החינוך בקהילה יהודית בארצות האסלאם.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

החינוך המסורתי: חדר וישיבה, חינוך מסיונרי, חינוך קולוניאלי, פילנטרופיה יהודית, כל ישראל חברים (כי"ח, אליאנס), חינוך בערבית, חינוך אורתודוקסי, חינוך ציוני-עברי.

חומר חובה לקריאה:

אהרון רודריג, חינוך, חברה והיסטוריה: "כל ישראל חברים" ויהודי אגן הים התיכון 1860-1929, ירושלים תשנ"א
אליעזר בשן, "חברת 'אם הבנים' במרוקו", בתוך: טובה כהן ושאול רגב (עורכים), אישה במזרח, אישה ממזרח, רמת גן תשס"ה, עמ' 129-139
אליעזר בשן, היהודים במרוקו במאה ה-19 והמיסיון האנגליקני, רמת גן: הוצאת אוניברסיטת בר אילן, 1999, עמ' 50-53
אלישבע שטרית, "החתירה להשתחררות האשה היהודייה במראכש: תמורות בין השנים 1901-1939", טובה כהן, שאול רגב (עורכים), אישה במזרח, אישה ממזרח: סיפורה של היהודייה בת המזרח, רמת גן

תשס"ה, עמ' 141-161

ארול הקר, "בתי הספר של כל ישראל חברים' באדירנה, 1867-1937", ספונות כד (תשע"ה), עמ' 379-496

גיא ברכה, "מלחמת שפות: מאבק הערבית והעברית מול הצרפתית בבתי הספר של כ"ח בביירות", בתוך: חיים סעדון (עורך), לשרת את עמם בדרכם: כ"ח וקידום הקהילות היהודיות בארצות האסלאם, ירושלים 2021, עמ' 165-180

דוד גדג', אור במערב: התרבות העברית במרוקו, 1912-1956, ירושלים 2022 עמ' 276-303
חיים זעפרני, "החינוך היהודי המסורתי במרוקו", בתוך: חיים זאב הירשברג (עורך), זכור לאברהם: קובץ מאמרים לזכר ר' אברהם אלמאליח נ"ע חמש שנים לפטירתו, ירושלים תשל"ב, עמ' 123-139
חיים סעדון, "שליחותו החינוכית של נחום ירושלמי לתוניסיה (1938-1945)", פעמים 74 (תשנ"ח), עמ' 45-19

יובל חרובי, "רבני תוניס והמפעל החינוכי של ארגון כ"ח", בתוך: חיים סעדון (עורך), לשרת את עמם בדרכם: כ"ח וקידום הקהילות היהודיות בארצות האסלאם, ירושלים 2021, עמ' 33-66
יוסף יובל טובי, "היחס לשפה העברית ולימודה בתוניסיה בשלהי המאה התשע-עשרה ובמאה העשרים", בתוך: אפרים חזן וחיים סעדון (עורכים), תרשיש: מחקרים ביהדות תוניסיה ומורשתה, רמת גן 2009, עמ' 269-310

יוסף יובל טובי, "השבועון 'למדו עברית' של ארגון 'בן יהודה' בטרפולי שבלוב", כרמלים יב (תשע"ו), עמ' 79-94
יוסף שיטריט, "החינוך היהודי במכנאס במאה ה-20 על פי מסמכי כ"ח", מקדם ומים ט (תשס"ו), עמ' 283-319

יוסף שרביט, "החינוך היהודי בקונסטנטין (אלג'יריה) בעידן של תמורות, 1837-1939", אסופות יד (תשס"ב), עמ' שטו-שנו

יעקב לופו, "הצלת יהדות מאראקא לתורה": הוצאת תלמידים ממרוקו לשיבות ליטאיות אחר השואה", פעמים 80 (תשנ"ט), עמ' 112-128

יעקב לופו, ש"ס דליטא: ההשתלטות הליטאית על בני תורה ממרוקו, בני ברק 2004
ירון הראל, דמשק נכבשה זמנית: הציונות בדמשק 1908-1923, ירושלים 2015, עמ' 61-90
לאה בורנשטיין-מקובצקי, "פעילות המיסיון האמריקאי בקרב יהודי אסתאנבול, איזמיר ושלונקי במאה התשע-עשרה, בתוך: מינה רוזן (עורכת), ימי הסהר: פרקים בתולדות היהודים באימפריה העות'מאנית, תל אביב: הקתדרה לחקר יהדות שלונקי ויוון, תל אביב, תשנ"ו, עמ' 273-310
מיכאל לסקר, "מוסלמים ויהודים במרוקו: השווה והשונה בהשפעת החינוך והתרבות הצרפתיים במרוקו הצרפתית 1912-1956", תעודה ד (תשמ"ו), עמ' 247-260
משה עמאר, "ספריית הישיבה 'עץ חיים': אספקלריה לעולמם הרוחני של החכמים בתוניס בשלהי המאה התשע-עשרה", בתוך: אפרים חזן וחיים סעדון (עורכים), תרשיש: מחקרים ביהדות תוניסיה ומורשתה, רמת גן 2009, עמ' 109-146

ראובן שניר, ערביות, יהדות, ציונות: מאבק זהויות ביצירתם של יהודי עיראק, ירושלים 2005, 23-77
שאל סחייק, "מורים ארצישראלים בעיראק (1925-1935): מוקד לחנוך עברי לאומי", יהדות בבל 2 (תשנ"ח), עמ' 141-160

שלמה א. גליקסברג, "בית הספר הרבני באלג'יר (1948-1961)", פעמים, 146-147 (תשע"ו), עמ' 195-226

שלמה א. גליקסברג, "המדרשה הגבוהה ללימודים רבניים במרוקו 1950-1967: חזון וממשות", פעמים 131 (תשע"ב), עמ' 33-66

שלמה דב גויטיין, "החינוך היהודי בארץ תימן כטיפוס של חינוך יהודי מקורי", מגמות ב (תשי"א), עמ' 152-180

Dario Miccoli, *Histories of the Jews of Egypt: an Imagined Bourgeoisie, 1880s-1950s*, Londra, Routledge, vol. 18, pp. 61-69

-
- Frances Malino, "Prophets in Their Own Land? Mothers and Daughters of the Alliance Israélite Universelle," *Nashim: A Journal of Jewish Women's Studies & Gender* 3 (2000): 56-73
- Jessica Marglin, "Modernizing Moroccan Jews: The AIU Alumni Association in Tangier, 1893-1913," *JQR*, 101 (2011), pp. 574-603
- Orit Bashkin, *New Babylonians: A History of Jews in Modern Iraq*, Stanford 2012, chapter 3
- Sasha Goldstein-Sabbah, *Baghdadi Jewish Networks in the Age of Nationalism*, Leiden & Boston 2021, pp. 142-172
- Susan Gilson Miller, "Gender and the Poetics of Emancipation: The Alliance Israélite Universelle in Northern Morocco, 1890-1912," in *Franco-Arab Encounters: Studies in Memory of David C. Gordon*, ed. D. C. Gordon, L. C. Brown, and M. Gordon (Beirut, 1996), 229-52

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 60 %
הרצאה 0 %
השתתפות 20 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 20 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: